

Esa-Jussi Viitala, *erikoistutkija, Luonnonvarakeskus*

Metsä meidän jälkeemme: Karumpi kuvaus Suomen metsäpolitiikasta

Viitala E.-J. (2020). Metsä meidän jälkeemme: Karumpi kuvaus Suomen metsäpolitiikasta. Metsätieteen aikakauskirja 2020-10303. Kirjallisuutta. 4 s. <https://doi.org/10.14214/ma.10303>

Yhteystiedot Luonnonvarakeskus, Biotalous ja ympäristö, Helsinki

Sähköposti esa-jussi.viitala@luke.fi

Hyväksytty 20.1.2020

Anssi Jokiranta, Pekka Juntti, Anna Ruohonen & Jenni Räinen (2019). Metsä meidän jälkeemme. Like Kustannus Oy. 272 s. ISBN 978-952-01-1908-9.

Metsäkeskusteluun ilmestyi keväällä 2019 uusi itu: *Metsä meidän jälkeemme*.

Neljän nuoren polven pohjoissuomalaisen toimittajan teos julkaistiin toukokuussa 2019 ja eteni Tietokirjallisuuden Finlandia-ehdokkaaksi. Sixten Korkman valitsi sen kuuden ehdokkaan joukosta voittajaksi marraskuussa 2019 todeten sen olevan otteeltaan kriittinen ja karu kuvaus Suomen metsäpolitiikasta. Korkman on pitkän linjan ekonomisti ja sittemmin tietokirjailija, jonka taloutta ja yhteiskuntaa koskevia näkemyksiä on totuttu arvostamaan niiden tarkkanäköisyyden ja laaja-alaisuuden vuoksi. Teos voitti myös yleisöäänestyksen tietokirjallisuuden Finlandia-ehdokkaiden kategoriassa.

Kirjoittajien tarkoitus on tuoda teoksellaan moniäänisyyttä Suomen metsäkeskusteluun. Heidän mukaansa se on usein lukkiutunutta ja sellaista, jossa metsäteollisuuden ja muiden taloudellisten tahojen näkemykset pääsevät pinnalle.

Luontoperintömme

Teoksessa tarkastellaan metsää ennen muuta ympäristönäkökulmasta: minkälaisen metsäympäristön haluamme jättää lapsillemme ja lastenlapsillemme? Erityisen huolen kirjoittajat esittävät siitä, että metsäluonnon hupeneminen, luontotyyppeiden ja lajien katoaminen eivät ole hillinneet Suomessa hakkuita. Päinvastoin, hakkuut ovat kiihtyneet kaikkien aikojen ennätykseen niin, että heidän mukaansa jo lähes kaksi kolmasosaa Suomen metsistä on alle 80-vuotiaita.

Kirjan ilmestymisen aikaan ei ollut vielä julkaistu uusimpia metsien inventointituloksia. Niiden mukaan alle 81-vuotiaiden metsien osuus on noussut koko maassa 73 prosenttiin ja Etelä-Suomessa 81 prosenttiin metsämaan pinta-alasta. Molemmat ovat nousseet jo pitkään ja myös koko 2000-luvun. Hakkuiden poikkeuksellisen korkeasta tasosta kertoo myös se, että vuosina 2015–2018 puuntuotannollisesti suurin kestävä hakkuumahdollisuus (hakkuukertymäärä) saavutettiin tai ylitettiin useissa maakunnissa. Erityisen selvästi se ylitettiin Kaakkois-Suomessa.

Kun luonnonmetsiä ei enää juuri ole ja vanhojen metsienkin määrä hupenee edelleen nopeasti, nuoremmat sukupolvet eivät välttämättä enää edes huomaa, mitä heiltä puuttuu. Kuten kirjassa todetaan, asioiden ongelmallisuus ei kuitenkaan poistu sillä, ettei sitä huomaa.

Toinen kirjan kantava ajatus on journalististen periaatteiden noudattaminen: esitettävien tietojen tulee olla paikkansa pitäviä, luotettavia ja todennettavissa. Tässä kirjoittajat onnistuvat varsin hyvin; teoksen keskeiset päätelmät nojaavat tutkimustietoon.

Läpi muuttuvan metsäluonnon

Metsä meidän jälkeemme kuljettaa lukijan läpi muuttuvan metsäluonnon kahdella eri tasolla. Se tuo esiin tavallisten ihmisten arkikokemuksia muun muassa vanhojen metsien ja luonnonmetsien katoamisesta, laajoista hakkuuaukeista ja maanpinnan aurauksista, järvenpohjien muuttumisesta humusliejuiksi ja metsänkäsittelyn vaihtoehdottomuudesta. Näitä kokemuksia kirjoittajat täydentävät tarjoamalla läpileikkauksen kyseisiä aiheita koskevaan ajantasaiseen tutkimustietoon.

Kirjan antama kuvaus Suomen metsäpolitiikan seurauksista luontoympäristölle on kriittinen, mutta keskeiset faktat näyttävät olevan kohdallaan. Tämä ei ole mikään ihme, sillä ne perustuvat eturivin suomalaisten tutkijoiden haastatteluihin. Kirjoittajien yksi keskeinen viesti onkin: kuunnelkaa tutkijoita.

Ja esitetyt luvut ovat herättäviä: luonnonmetsien osuus on kutistunut 2–3 prosenttiin; Kainuussa, jossa metsät kasvavat hitaasti ja metsien suojelu on maan kärkeä, 80 prosenttia metsistä on alle 80-vuotiaita; biodiversiteetti heikkenee edelleen Suomessa, vaikka Rion biodiversiteettisopimuksen allekirjoittamisesta on kulunut lähes 30 vuotta; monet järvet ovat tummuneet ja liejuuntuneet metsäojitusten seurauksena.

Kirjassa tehdään myös oikaisuja syvälle juurtuneisiin metsää ja ilmastoa koskeviin väitteisiin. Tässä yhteydessä tuodaan muun muassa esiin, että myös vanhat metsät voivat olla hiilinieluja ja että Ylä-Lapin metsät voivat olla kaikkein halvimpia hiilinieluja ja -varastoja. Kun myös muut taloudelliset ja ennen kaikkea monikäyttönäkökulmat otetaan huomioon, Ylä-Lapin metsien hakkaaminen etenkin sellupuuksi ja biopolttoaineiksi alkaa näyttää hyvin kyseenalaiselta.

Jotain uutta, paljon vanhaa

Biotalous sisältöä valotetaan otsikolla Biopesu: *Kuinka biotaloudesta tuli vetävämpi kutsumanimi selluteollisuudelle*. Keskeiset faktat ovat tässäkin luvussa kohdallaan. Toisin kuin tavoitteeksi on asetettu, metsäteollisuuden tuottama arvonlisä hakattua puukuutiometriä kohti ei ole noussut uudella, paljon puhutulla ”biotalous” aikakaudella. Tämä johtuu pääosin siitä, että korkealaatuisten paperien sijaan Suomesta viedään ulkomaille entistä enemmän matalamman arvonlisän tuotetta, sellua. Myös puutuoteteollisuudessa suhteellinen jalostusarvo on polkenut paikallaan.

Kolmas merkittävä syy vaiuun kehitykseen on puun poltto, jossa arvonlisää syntyy kaikkein vähiten. Suomessa käytetystä puuaineksesta yli puolet päätyy polttoon, suurin osa tuotantoprosessien sivuvirtoina tai jätteinä.

Kirjassa tuodaan myös esiin, että biotalousstrategiassa kaavailtua työllisyyden ja jalostusarvon lisäystä tuskin saadaan aikaan ainakaan metsäsektorilla. Vaikka puusta tullaan valmistamaan jatkossa uusia tuotteita, niin monien kohdalla arvonlisä ei ole välttämättä kovin suuri – tai jos on, niin sitten tuotannon volyyymi ei ole välttämättä kovin suuri. Tässä piilee metsäteollisuuden kenties suurin dilemma.

Jatkuvan kasvatuksen käsittelyn vaikeus

Kirjassa tarkastellaan myös metsänkasvatustapoja, erityisesti jatkuvan kasvatuksen vaikeaa taivalta metsäalalla. Samalla tuodaan perustellusti esiin, että metsänomistajat tarvitsisivat käyttöönsä työkalun, jonka avulla he voisivat vertailla eri metsänkäsittelytapojen kannattavuutta. Tarpeeksi monipuolista ja luotettavaa välinettä ei vielä ole.

Haastateltavien mukaan vielä toistaiseksi jatkuvaa kasvatusta vähätellään, kategorisoidaan ja marginalisoidaan. Myös Luke saa osansa. Kirjan mukaan sen verkkosivuilla todetaan: ”Lukella on käytössään ainutlaatuiset koesarjat, joissa erirakenteisen metsänkasvatuksen menetelmiä on kokeiltu ja puiden ja metsän kehitystä seurattu tarkoilla mittauksilla jo vuosikymmeniä.” Kirjan mukaan kyse on metsistä ja kokeista, joiden käytöstä, käyttöoikeuksista ja soveltuvuudesta tutkimustarkoituksiin kiisteltiin aikanaan ankarasti.

Luken verkkosivuillaan antama kuva lienee muutenkin turhan auvoinen. Suomalaisen metsäntutkimuksen yksi synkkä piste on, että jatkuvan kasvatuksen tutkimus paljolti sivuutettiin useiden vuosikymmenien ajan, kun metsien kasvu- ja tuotostutkimuksissa keskityttiin sellaiseen metsänkasvatukseen, joka päättyy uudistushakkuuseen. Tilanteeseen on herätty toden teolla vasta 2000-luvulla, vaikka kyse on kenties perustavanlaatuisimmasta valinnasta metsänkasvatuksessa.

Ajat ovat muuttumassa

Kirjoittajien mukaan ajat ovat kuitenkin muuttumassa. Esimerkiksi metsien käytön kestävyys joutuu jatkossa aikaisempaa tiukempaan yhteiskunnalliseen puntariin. Toisaalta on hieman yllättävää, ettei näin ole läheskään kaikilta osin vielä tapahtunut.

Monet metsäntutkijatkin puhuvat ja kirjoittavat edelleen ”kestävyydestä” tarkoittaen sillä käytännössä vain puuntuotannollista kestävyyttä, jonka perusta valettiin Keski-Euroopassa jo lähes 250 vuotta sitten. Samalla tullaan sivuuttaneeksi se koko ajan tarkentuva ekologinen tietämys, jonka mukaan 76 prosenttia metsiemme luontotyypeistä on uhanalaisia ja metsien talouskäytöstä johtuvat muutokset elinympäristössä on selvästi merkittävin syy metsälajien uhanalaisuudelle.

Kirjoittajat eivät omien sanojensa mukaan halua syyllistää yksityisiä metsänomistajia, vaan pyrkivät tuomaan esiin tutkimustietoon pohjautuvia vaihtoehtoja ja tarpeita metsien käsittelyyn ja käyttöön. Teksti heijastaa tätä pyrkimystä, joskin jotkut kirjan esimerkit ja erityisesti valokuva yli 100 hehtaarin yhtenäisestä avohakkuu- ja aurausalasta Kuusamossa antavat ymmärtää, että joiltakin osin matka uuteen voi olla pitkä. Kirjan kannen kuva, ihmisen maahan ja luontoon uurtama syvä sormenjälki, voisi olla peräisin näistä lohduttomista maisemista.

Ansiokas puheenvuoro

Metsä meidän jälkeemme ei ole kattava esitys Suomen metsätaloudesta ja sen vaikutuksista eikä se sellainen pyri olemaankaan. Se on kuitenkin herättävä ja tarpeellinen puheenvuoro ajankohtaiseen ja toisinaan hämmentävän kapea-alaiseen metsäkeskusteluun.

Teos tarkastelee monia metsäpolitiikkamme pulmakohтия tuoreesti ilman metsäalan perinteisiä taakkoja ja myyttejä. Tämä antaa tarkastelulle virkistävän kaiun, johon sekoittuu paitsi vakavaa huolta ja surumielisyyttä katoavasta metsäluonnosta, myös ripaus toiveikkuutta mahdollisuksistamme jättää jälkipolville monipuolinen ja arvokas luontoperintö.

Kirja on ansiokas esimerkki siitä, kuinka tutkimustietoa voidaan hyödyntää asiapohjaisen argumentoinnin tukena, kun samalla pyritään pitämään kiinni journalistisista periaatteista. Sitä voi suositella kaikille, jotka ovat valmiita pohtimaan kriittisesti ja avarakatseisesti, millainen on metsä meidän jälkeemme.